

Economic Board Zuid-Holland

Aan Leden Provinciale Staten Zuid-Holland

Datum 13 april 2023

Betreft Advies en aanbod Economic Board Zuid-Holland ten behoeve van coalitievorming

Cc Commissaris van de Koning

Geachte leden van Provinciale Staten van Zuid-Holland,

Van harte gefeliciteerd met uw (hernieuwde) benoeming als lid van de Provinciale Staten van Zuid-Holland. Via deze brief vragen wij, ondernemers en bestuurders van bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden uit Zuid-Holland, om meer en structureel geld vrij te maken voor de Zuid-Hollandse economie. Daarnaast vragen we aandacht voor de volgende thema's: energie & klimaat, circulariteit, digitalisering, technologische industrie, *human capital*, maritieme industrie, *life sciences & health*, campussen, mobiliteit en bereikbaarheid, ruimtelijke puzzel, innovatie en het perspectief van de ondernemer.

In dit advies en aanbod schetsen wij ons beeld van de opgaven waar Zuid-Holland voor staat, hoe de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) een bijdrage wil leveren en op welke wijze het nieuwe provinciebestuur van Zuid-Holland een impuls kan geven aan het realiseren van deze gezamenlijk opgaven. De opgaves vloeien voort uit de regionaal vastgestelde [Groeiaandelen Zuid-Holland - EBZ](#) | [Economic Board Zuid-Holland \(economicboardzuidholland.nl\)](#)

Zuid-Holland: kansen en bedreigingen

De unieke kracht van Zuid-Holland is dat we binnen een straal van 40 km beschikken over de kennis, vaardigheden, infrastructuur en instituties om de economie te verduurzamen en te vernieuwen. Zuid-Holland is namelijk de belangrijkste motor van de Nederlandse economie. De cijfers spreken voor zich:

Zuid-Holland - motor van Nederland

> 177	miljard euro BRP	– 21% van NL
> 2	miljoen werkzame personen	– 21% van NL
> 3,7	miljard euro R&D	– 20% van NL
> 62	miljard euro export	– 26% van NL

In de afgelopen jaren hebben we mooie resultaten bereikt. Zo zijn er, mede door de inzet van de EBZ, al diverse succesvolle samenwerkingen gestart waarmee flink wat Europese en nationale financiering is veiliggesteld die bijdraagt aan het behalen van de opgaven waar Zuid-Holland voor staat. Zo wordt er €4,8 miljard geïnvesteerd in de bereikbaarheid in Zuid-Holland, is er sinds 2014 ruim €2,5 miljard aan Europese subsidie toegekend aan Zuid-Hollandse organisaties¹ en zijn diverse Nationaal

¹ Bron: ERAC, Inventarisatie Europese euro's Zuid-Holland, juni 2022.

Economic Board Zuid-Holland

Groeifondsvoorstellen in onze regio geland. En dat is hard nodig, want helaas behoort de brede welvaart in Zuid-Holland tot de laagste van het land en zijn de verschillen binnen Zuid-Holland significant². Dit heeft gevolgen voor de welvaart en het welzijn van veel Zuid-Hollanders – 21% van de bevolking van Nederland – en Nederland als geheel. We lopen achter op andere regio's en als we het tij niet weten te keren dan valt onze positie de komende jaren verder terug. De grote transitie's van deze tijd op het gebied van, onder andere, energie, circulariteit en digitalisering zijn tegelijkertijd een bedreiging en een kans. **We moeten de kansen samen verzilveren. Dit vraagt om gezamenlijke programma's en gerichte acties op de transitiethema's.**

De rol van Economic Board Zuid-Holland

Het is daarom van groot belang dat we als regio goed op deze ontwikkelingen inspelen. De afgelopen jaren heeft zich een intensieve en wat ons betreft zeer gewaardeerde samenwerking ontwikkeld tussen de Provincie Zuid-Holland en de EBZ. Zo ervaren wij een goede samenwerking op onder andere het gebied van het stimuleren van innovatienetwerken, R&D campussen en de Human Capital Agenda. Graag continueren wij deze uitstekende samenwerking met de provincie als één van de belangrijkste partners aan de publieke zijde.

Samenwerken loont: de EBZ verbindt bedrijven, kennisinstellingen en overheden, zodat we gezamenlijk kunnen werken aan een toekomstbestendig Zuid-Holland. Zoals eerder vermeld hebben we in de afgelopen jaren al mooie resultaten bereikt. Zet er daarom in deze bestuursperiode nog een tandje bij in de verdere versterking van de regionaal economische samenwerking.

Kansen voor het nieuwe provinciebestuur

Wij roepen u op meer en structureel geld vrij te maken voor de Zuid-Hollandse economie. De financiering is nu te incidenteel. De transitiethema's zijn echter niet tijdelijk. Dit vraagt ook om opgavegericht werken en continuïteit in programma's. We vragen aandacht voor de volgende thema's: energie & klimaat, circulariteit, digitalisering, technologische industrie, *human capital*, maritieme industrie, *life sciences & health*, campussen, mobiliteit en bereikbaarheid, ruimtelijke puzzel, innovatie en het perspectief van de ondernemer.

➤ **Energie, & klimaat:** de regio is van doorslaggevend belang om de Nederlandse (en Europese) klimaatdoelstellingen te halen. We hebben sterke (inter)nationale energiespelers in de regio en ook de benodigde opwek- en transportinfrastructuur. Laten we daar gebruik van maken. We zetten als regio daarom in op:

- De *waterstof-hub-functie* met daaraan gekoppelde kansen voor maakindustrie en innovatie.
- Het gebruik van restwarmte uit de haven. Het is van belang om een visie en werkbare voorwaarden en vergunningen te creëren om het *warmtepotentieel* beter te benutten.
- De ruimtevaartsector met investeringen in en onderzoek naar toepassingen in aardobservatie voor emissie-monitoring en het benutten van emissiedata, meten van waterkwaliteit en toepassingen voor dijkbewaking.

Randvoorwaarden:

- *Betaalbaarheid en leveringszekerheid van energie* is niet alleen relevant voor huishoudens, maar ook voor energie-intensieve ondernemingen (zoals tuinbouw).

² RaboResearch, Koersen op brede welvaart in Zuid-Holland, november 2022.

Economic Board Zuid-Holland

- Er zijn op nationaal- en op EU-niveau fondsen om de transitie te faciliteren en als we daar gezamenlijk op inzetten dan hebben we als regio meer kans om hier succesvol in te zijn.
- Netbeheerders moeten voldoende financiering hebben om alle ontwikkelingen te kunnen realiseren.
- Regionale energie-strategieën vragen om keuzes in ruimtegebruik omdat er ook grote woning- en natuuropgaves zijn.

➤ **Circulariteit:** er is in EBZ-verband een circulaire agenda opgesteld om van Zuid-Holland een hub te maken in circulaire grondstoffen en duurzame chemie voor Noordwest-Europa. Passende vergunningen, beschikbare ruimte en geschikt beleid zijn randvoorwaardes om de circulaire transitie te laten slagen en te versnellen.

Er horen ook nieuwe businessmodellen bij. Het is belangrijk dat we het mkb en ander bedrijfsleven in Zuid-Holland gaan voorbereiden op een transitie naar de nieuwe circulaire economie. Er is subsidiegeld en investeringsgeld nodig om circulaire industrie startups te steunen en te laten groeien. Ook moeten we deze startups in contact brengen met bestaande industrie.

➤ **Digitalisering:**

- Sectoren als de haven (logistiek), tuinbouw, maakindustrie en maritiem kunnen alleen hun toppositie op wereldmarkt behouden en uitbouwen als ze op slimme en veilige wijze digitaliseren en nieuwe technologieën, zoals *AI*, implementeren. Ondernemers, waaronder met name mkb, moeten daarbij ondersteund worden.
- *Cybersecurity, continuïteit van connectiviteit* en internetvrijheid is een veranderende geopolitieke situatie belangrijker dan ooit. Den Haag heeft een aantal boegbeeldorganisaties, zoals Security Delta (HSD), die een stimulerende en initiërende rol hebben op het vlak van cyber. Deze leidende rol kan verder nationaal worden uitgebouwd en verankerd.
- Verder is Zuid-Holland dé plek om *quantumtechnologie* verder te ontwikkelen evenals de toepassingen ervan.

Digitalisering kan alleen slagen bij voldoende gekwalificeerde werknemers en ICT professionals. De Human Capital agenda speelt daarin samen met onderwijs een cruciale rol.

➤ **Technologische industrie:** Zuid-Holland is de provincie met de meeste bedrijven in de technologische industrie. Ruim 31.000 bedrijven bieden werk aan 110.000 mensen. *Investeer samen met het bedrijfsleven in de uitvoering van de opgestelde actie-agenda.* De actie-agenda richt zich op nieuwe waardeketens met een uniek toekomstig verdienvermogen voor Zuid-Holland. Daarnaast helpt de agenda het technologische mkb bij het toekomstbestendig maken van hun businessmodel, gebaseerd op de waardeketens van de toekomst. Het omscholen en aanmoedigen van zij-instroom van werknemers vormt hierbij een belangrijke pijler.

➤ **Human Capital:**

- Het tekort aan goed geschoold personeel is een structureel probleem. Daarom is het essentieel dat de provincie blijft investeren in de uitvoering van de Human Capital Agenda en zorgt voor een *minstens zo hoge financiering als in de periode 2019-2023*, al dan niet samen met partners.

Economic Board Zuid-Holland

- De grootste groep werkenden in Zuid-Holland is mbo-geschoold en we willen dan ook bijzondere aandacht vragen voor vakmanschap en de verschillende mbo-hbo campussen die we hebben.
 - Tot 2070 daalt de Nederlandse beroepsbevolking. We hebben *internationaal talent* dus hard nodig om de vacatures in de relevante transitie en sectoren te vervullen. Investeer in het aantrekken en behoud van internationaal talent voor vacatures die niet door Zuid-Hollanders of Nederlanders opgevuld kunnen worden.
 - Investeer in en pak de regie *op techniekpromotie en -instroom*, aangezien de tekorten in het beroepsonderwijs in de techniek maatschappelijk relevante transitie als digitalisering, energietransitie en de transitie naar een circulaire economie in gevaar brengen.
 - Voor 80% van de banen geldt dat in de komende vijf jaar nieuwe vaardigheden nodig zijn. Voer samen met partners de lobby richting het Rijk voor een betere arbeidsmarktinfrastructuur om zo werknemers van werk naar werk te begeleiden en Leven Lang Ontwikkelen te stimuleren. Zet tot slot in op inclusie en diversiteit en zorg dat iedereen die wil werken naar werk wordt begeleid.
- **Maritieme industrie:** Zuid-Holland bevat een van de meest complete en competitieve maritieme clusters ter wereld met een mix van bedrijven, kennisinstellingen en vooraanstaande kennisinstellingen, meerdere havens, reders en een groot en veelzijdige binnenvaartcluster. In overleg met het gehele maritieme cluster is een regionale maritieme agenda opgesteld die nu wordt uitgerold. Marja van Bijsterveldt is onlangs benoemd als gezant van de nationale maritieme agenda, wat grote kansen biedt voor Zuid-Holland.
- **Life Sciences & Health:** onze bevolking vergrijsst, de zorgkosten nemen toe en er is een nijpend tekort aan personeel. Onze regio kent een sterk Life Sciences & Health cluster, innovaties op het vlak van gezonde voeding, medicijnontwikkeling en medische technologie. Hierin investeren is om meerdere redenen toekomstbestendig.
- **Campussen:** Zuid-Holland kent 5 R&D campussen die zich richten op tech-transfer naar en via industriële bedrijven op de prioriteiten uit de Groeiagenda: Leiden BioScience Park, TU Delft Campus, NL Space Campus, Biotech Campus Delft en Rotterdam Square (Erasmus MC). *Investeer in deze campussen* om de innovatie- en economische betekenis van deze campussen te vergroten, samenwerking te identificeren om het innovatiepotentieel maximaal uit te nutten en oplossingen te vinden voor de grote maatschappelijke transitie.
- **Mobiliteit en bereikbaarheid:** regiadoorsnijdend ruimtegebruik vraagt om een intensive afstemming tussen verschillende overheidsorganen. In het verleden hebben we al laten zien middels het BO MIRT-traject dat samenwerking vruchtbaar is als het gaat om het vergroten van de bereikbaarheid en de woningvoorraad van de regio en het gemeenschappelijk uitdragen van beleid naar Den Haag. In de komende periode zijn er onder andere concrete laadplannen in de mobiliteit nodig om de zero emissie zones te realiseren.
- **Ruimtelijke puzzel:** voor de transitie naar een circulaire industrie hebben we veel extra ruimte nodig: twee- tot driemaal zoveel. Aardolie is een efficiënte grondstof met een hoge energiedichtheid, maar om afval om te zetten in nieuwe grondstoffen is ruimte nodig om te sorteren en voorbereiden. Het is belangrijk om een slimme strategie te ontwikkelen om de

Economic Board Zuid-Holland

schaarse ruimte in Zuid-Holland zo te verdelen dat duurzaamheidsdoelen gehaald worden. Ook aanpak van de stikstofcrisis valt hieronder. *We vragen hier om actie*. Niet vooruitschuiven, maar aan de slag. We adviseren voldoende ruimte te reserveren voor innovatie, energie-infrastructuur en waarde toevoegende industrie als ook natuur(beleving) in het kader van een leefbare metropool, brede welvaart en goede luchtkwaliteit.

- **Innovatie:** blij investeren in startup-programma's zoals begeleiding en funding, de samenwerking tussen programma's en transitie-innovatieinitiatieven. Koppel startups en initiatieven tijdig met grotere bedrijven voor valorisatie. Het mkb is belangrijk voor innovatie.
- **Perspectief ondernemer:** werken aan *minder regels, snellere besluitvorming*, een consistente overheid. Deze onderwerpen staan stevast in de top-10 van ergernissen bij het bedrijfsleven. Nederland lijkt zich af te zetten tegen ondernemers, terwijl we niet zonder de creërende, innovatieve en ondernemende geesten kunnen. Blijf verbinden, ook met ondernemers. Maak de overheid beter bereikbaar en ga het gesprek aan. Dat is meer dan verwijzen naar het grote aantal websites. *Industriebeleid* leek lange tijd iets van China en de Verenigde Staten, maar steeds meer Europese landen en regio's vinden hun weg als het gaat om het ondersteunen van grotere bedrijven. We kunnen als EU, Nederland en Zuid-Holland onze ogen niet kunnen sluiten voor de dominante realiteit van globalisering en geopolitieke onzekerheden. In veel sectoren is sprake van een "global playing field" en willen we belangrijke spelers behouden, aantrekken of nieuwe industrieën tot wasdom laten komen dan moeten we het "level playing field" in perspectief houden voor grote ondernemingen maar ook ons mkb.

In de regio wordt door gemeenten, provincie, kennisinstututen en bedrijven hard gewerkt om deze belangrijke transities te realiseren. Als EBZ gaan we graag met u in gesprek om toe te lichten welke uitdagingen spelen rond de transities en wat dat betekent voor de provincie.

Met vriendelijke groet,

Martin van Gogh
Namens het dagelijks bestuur
Economic Board Zuid-Holland

Economic Board Zuid-Holland

Bijlage 1: Leden Economic Board Zuid-Holland

Jaap Smit
Voorzitter EBZ
Commissaris van de Koning

Martin van Gogh
Vicevoorzitter EBZ
Directeur Hoogendoorn/Batenburg Techniek B.V.

Allard Castelein
President-directeur
Havenbedrijf Rotterdam

Yousef Yousef
CEO LG Sonic

Tim van der Hagen
Rector Magnificus & Voorzitter
College van Bestuur TU Delft

Saskia Bruins
Wethouder Economie
Gemeente Den Haag

Robert Simons
Wethouder Haven en Economie
gemeente Rotterdam

Meindert Stolk
Lid Gedeputeerde Staten
provincie Zuid-Holland

Fedde Sonema
Directeur DSM Delft/
Directeur Biotech Campus
Delft

Jan van der Wel
CEO Technolution

Chris Fiege
CFO KPN

Leo Peeters Weem
Regiodirecteur Midden-
Nederland Rabobank

Peter Goedvolk
Eigenaar First Dutch

Jeffrey van Meerkerk
Directeur strategische relaties en
duurzaamheid ManpowerGroup

Koen Bogers
CEO Stedin Groep

Marja van Bijsterveldt
Burgemeester
gemeente Delft

Michel van Aghoven
Lead Janssen Campus

Annetje Ottow
Voorzitter College van Bestuur
Universiteit Leiden

Prof. dr. Ed Brinkma
Voorzitter College van Bestuur
Erasmus Universiteit Rotterdam

Pancras Hogendoorn
Lid RvB Leids Universitair
Medisch Centrum

Ron Sommans
Voorzitter College van Bestuur
Hogeschool Rotterdam

Hans Schütte
Bestuursvoorzitter ROC
Mondriaan

Tjark Tjin-A-Tsoi
CEO TNO

Stefan Sleijfer
Voorzitter RvB Erasmus MC

Liesbeth Spies
Burgemeester gemeente
Alphen aan den Rijn

Henri Lenferink
Burgemeester gemeente
Leiden

Wouter Koff
Burgemeester
gemeente Dordrecht

Bouke Arends
Burgemeester gemeente
Westland

Femke Branninkmeijer
CEO NPRC en voorzitter
Maritime Delta

Jaap Bierman
CEO HTM
Personenvervoer N.V.

Wolter Leiseboer (toehoorder)
Regioambassadeur Zuid-West
bij ministerie EZK

Mark Hagen (toehoorder)
Voorzitter VNO-NCW West,
Directeur Letsgrow.com

Nathal van Rijn (toehoorder)
Directeur InnovationQuarter

